

KUSTÁR ZOLTÁN

Módis László
(1903–1972)

Életútja

Módis László 1903. december 9-én született Szatmárnémetiben. Elemi iskoláit Fenyvesvölgyön, Kemeccsén, majd Gacsályban (1909–1915), középiskolai tanulmányait pedig Szatmárnémetiben (1915–1920) és Szegeden végezte (1921–1924). 1924 és 1928 között Debrecenben, a Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem Hittudományi Karán teológiát tanult, majd 1928 őszétől segédlelkészként szolgált Debrecenben, a Kossuth utcai gyülekezetben.¹

Módis László az 1929/30-as tanévet a Collegium Hungaricum lakójaként a Bécsi Egyetem bölcsész tudományi karán töltötte, ahol elsősorban sémi nyelvesszettel foglalkozott. Bécsből hazatérve néhány hónapnyi, Vésztőn töltött segédlelkészi szolgálat után Budapesten csaknem két éven át vallásoktató segédlelkészként szolgált (1931–1932), miközben a budapesti egyetem bölcsész tudományi karán sémi filológiát és ókortörténetet tanult. 1932 tavaszán Budapestről nyújtotta be a Debreceni Egyetem Hittudományi Karára doktori értekezését az ószövetségi tudományok szakcsoportjában Zakariás próféta könyvéről, és ott szerzett doktori oklevelet.²

1932-től 1935-ig Debrecenben végzett segédlelkészi szolgálatot, majd 1945-ig ugyanitt vallásoktató lelkészként tevékenykedett. Vallás tanári munkája mellett a *Theologiai Szemle* belső munkatársa volt, majd Csikesz Sándor halála után, 1941-től 1944-ig a folyóirat felelős szerkesztői feladatait is ő vette át, miközben összegyűjtötte mentora szellemi hagyatékát, és megjelentette az általa szerkesztett Csikesz-émlékkönyvekben. 1929 és 1936 között, vallásoktatói állása megtartása mellett Losoncon, a Református Teológiai Szemináriumban, az akkori Csehszlovákia egyetlen magyar nyelvű felsőoktatási intézményében ő végezte, évente 2–3 hónapra kiutazva, az ószövetségi tantárgyak oktatását.³

¹ Bartha Tibor: Dr. Módis László 65 éves, RE 20 (1968)/12, 256–258 (továbbiakban: Bartha Tibor 1968), 256.

² Börzsönyi József–Kustár Zoltán: Módis László, In: Pedagógusok arcképcsarnoka 2003, Debrecen, 2003, 169–173 (továbbiakban: Börzsönyi–Kustár 2003), 169.

³ Bartha Tibor 1968, 256.

A második világháború után egy időre búcsút mondott Debrecennek, és 1945-től 1950-ig a Vallási és Közoktatásügyi Minisztériumban dolgozott mint miniszteri osztálytanácsos. Meneztése után visszatért Debrecenbe, ahol 1951 februárjától az Egyetemi Könyvtár önálló könyvtárosaként, majd néhány hónap múltán már a könyvtár igazgatóhelyetteseként dolgozott. Az 1959/60-as tanévtől kapott professzori kinevezést a Debreceni Református Teológiai Akadémia Ószövetségi Tanszékére, ahol 1969-ig tevékenykedett. Kinevezését követően azonban szinte azonnal fontos egyházi tisztségekre kapott megbízatást. 1959 novemberétől a Zsinat tagja, 1960-tól pedig az egyházkerület lelkeszi tanácsbírója lett. 1960. július 15-től ő lett a Kollégiumi Intézőtanács előadója, majd 1960. november 15-től egészen haláláig a Debreceni Református Kollégium főigazgatója, amivel párhuzamosan a Kollégium Nagykönyvtárának és a Levéltárnak az igazgatói tisztét, 1966-tól 1969-ig pedig három tanéven át a Theologiai Akadémia dékáni tisztét is ő töltötte be.⁴

Sokrétű közegyházi terheire tekintettel 1969-ben felmentették az ószövetségi tanszéken végzett oktatói feladatai alól, amit mély keserőséggel, de az egyház és a Kollégium érdekeit szem előtt tartva vett tudomásul. Váratlanul, 1972. április 14-én, 69 éves korában érte a halál.

Módis László 1936-ban kötött házasságot Bencze Rózsa Katalinnal. Házasságukból két gyermek – László (1939) és Katalin (1948) – született.⁵

Módis László, a vallástanár

Módis László hosszú éveken át vallásoktató lelkészként tevékenykedett. Az ifjúság vallási nevelését az egyház kiemelt jelentőségű feladatának tartotta, ám vonatkozó írásaiban⁶ a KIE „felekezeti” módszereivel szemben a református jelleg megőrzésének fontosságát hangsúlyozta. 1938-ban részletes tanulmányt közölt a debreceni vallásoktatás történetéről. Ennek is köszönhető, hogy az 1940-ben megalakuló Tiszántúli Református Egyházkerület Vallásoktatói Szakbizottságának előadója lett, és megbízták a nem református iskolákban folyó vallásoktatás szakelőadói tisztével is.⁷ E tisztségét 1945-ig, debreceni vallásoktatói munkájának végéig töltötte be. Ám Budapestre költözve, minisztériumi állása mellett sem szakadt meg kapcsolata a vallásoktatással: a konventi tankönyvszerkesztői bizottság

4 I. m., 257.

5 Börzsönyi–Kustár 2003,170

6 Ezek ismertetéséhez lásd Tóth Julianna: Az Ige szolgálatában. Módis László nyomában (DRHE akadémiai pályatétel, publikálatlan kézirat), Debrecen, 2003 (továbbiakban: Tóth Julianna 2003), 12–19.

7 Bartha Tibor 1968, 256.

tanácsadójának kérte fel, s így részt vállalhatott a vallástanítási tankönyvreformban is. 1949-ben jelent meg az általa írt, 5. osztálynak szánt hittankönyve *Összefüggő üdvtörténet* címmel.⁸

Módis László mint bibliográfus és kollégiumi főigazgató

A debreceni egyetemi könyvtár igazgatóhelyetteseként komoly, helyi vonatkozású bibliográfiai kutatásokat folytatott. Számos debreceni professzornak, főleg orvosoknak készítette el a bibliográfiáját, de nagy hangsúlyt helyezett az önálló kiadványok, folyóiratok és a helyi időszaki sajtó bibliográfiájának, valamint a tájbibliográfiájának a feltárására is.⁹

A Nagykönyvtár igazgatójaként Módis László elévülhetetlen érdemeket szerzett a könyvtár anyagának feldolgozásában és állagmegóvásában. A közel félmilliós könyvvállományt jórészt maga katalogizálta át.¹⁰ Vezetése alatt választották külön a folyóirat-állományt, és készült el a nyilvántartás az ősnymtatványokról és a régi magyar kiadványokról. Újraosztotta a könyvtár olvasótermeit, így biztosítva méltóbb körülményeket a tudományos kutatás számára. Átalakította a raktárakat, és ahol lehetett, az éghető fapalcokat vaspolcra cserélte. A levéltár igazgatójaként 1965-ben ő hozatta be a Kollégiumba a debreceni egyházmegyei levéltár anyagát az állagmegóvás biztosítása és a tudományos feldolgozás elősegítése érdekében. Főigazgatóként a Kollégium jubileumi renoválásának munkálatait is ő irányította, a legapróbb részletekre is kiterjedő odafigyeléssel, és meghatározó szerepe volt abban is, hogy 1968-ban a Kollégium épületében megnyithatta kiállításait az egyházművészeti és iskolatörténeti múzeum.¹¹

Módis László, az ószövetséges exegeta és professzor

Az Ószövetség iránti érdeklődése már teológus éveiben megmutatkozott, különösen a héber nyelvvel foglalkozott intenzíven Sass Béla ószövetséges professzor mellett. Ám tanárai közül Csikesz Sándor volt rá igazán nagy hatással, aki pályáját mentorként sokat segítette, és már teológus diákként munkatársai sorába emelte;

8 Börzsönyi József: A Debreceni Kollégium szellemi örökségének hű sáfára, RE 24 (1972)/9, 200–204 (továbbiakban: Börzsönyi József 1972), 202–203., Tóth Julianna 2003, 12–19.

9 Ehhez lásd Korompai Gáborné: A helytörténeti, honismereti bibliográfia sorsa Magyarországon, Könyvtári Figyelő 1990/5–6, 542–543. Nevét a felhasználóképzésre kidolgozott programtervével a könyvtárpedagógia történetébe is beírta, lásd Pogány György: Módis László tervezte a használóképzésről – Adalékok a kérdés historiográfiájához, Könyvtári Figyelő 46 (2000)/3, 363–367.

10 Bartha Tibor 1968, 257.

11 Börzsönyi József 1972, 202–203., Börzsönyi–Kustár 2003, 170–171.

bécsi ösztöndíját is alapvetően Csikesz Sándornak köszönhette. Bécsi, majd budapesti tanulmányai kiegészítették a Debrecenben kapott filológiai és ókortörténeti ismereteit, és a sémi nyelvek szakavatott ismerőjévé tették. Doktori értekezését Zakariás könyvéről írta; a mű – ismét Csikesz Sándornak köszönhetően – nyomtatásban a *Theologiai Szemle* hasábjain, majd annak különnyomataként is megjelenhetett.¹²

Az egyházi felsőoktatásban már fiatalon megszerezte első tapasztalatait. Előbb 1929-ben, még segédlelkészként utazott ki Losoncra, a Református Teológiai Szemináriumba, és végezte ott az ószövetségi tárgyak oktatását, majd ezt a szolgálatot 1932 és 1935 között is, évente 2–3 hónapon át folytatta. Ekkor született meg főiskolai jegyzetként rövid bibliai héber nyelvtana (1933)¹³ és néhány egyéb kézirat, vagy helyben kinyomtatott ószövetségi vonatkozású főiskolai jegyzete is. E publikációi közül – a debreceni megjelentetésnek köszönhetően – héber nyelvtankönyve válhatott igazán ismertté: e tömör, lényegre törő kompendium javított kiadásában (2009) főiskolai jegyzetként Sárospatakon ma is használatos.

A *Theologiai Szemle* belső munkatársaként, majd felelős szerkesztőjeként a második világháború előtt sorra készítette el fontos hazai és nemzetközi ószövetséges szakmunkák recenzióját. Legjelentősebb ószövetséges írásai azonban – főiskolai jegyzetein túl – a Jubileumi Kommentár számára készültek el. A kiadvány tervét a Zsinat 1964-ben vetette fel, majd annak tervezetét részletesebben a debreceni teológia tanári kara dolgozta ki.¹⁴ Ebben a munkában Módis László is meghatározó szerepet vállalt. 1965–1968 között ő volt a kiadást koordináló Zsinati Bizottság előadója, és a kommentár több fejezetét ő maga írta,¹⁵ illetve tanítványi köréből is többen kaptak megbízatást a közreműködésre.¹⁶ Korai halála miatt azonban a kiadvány megjelenését már nem élhette meg.

Módis László korának uralkodó exegetikai módszerével, az irodalomkritikai elemzésekkel és a szövegtörténeti rekonstrukciókkal szemben a szöveg végső formájának a megértését tartotta fontosnak.¹⁷ Meg volt győződve arról, hogy a

12 Lásd: Zakariás próféta és könyve, ThSz 7 (1931)/6–8 (1932)/1, 308–362., 8 (1932)/2–6, 387–404. = Zakariás próféta és könyve, Debrecen, 1932 (Theologiai Tanulmányok, 19).

13 Rövid bibliai héber nyelvtan, Debrecen, 1933 (Theologiai tanulmányok, 31).

14 Bartha Tibor: Előszó, In: Jubileumi Kommentár. A Szentírás magyarázata, Budapest, 1972, 7–9, ebben: 8–9.

15 Az Ószövetség nyelve, gondolkodása és irodalomtörténeti vonatkozásai című fejezetet, valamint a Zsoltárok, Ezékiel, Haggeus, Zakariás és Malakiás könyvének magyarázatát, lásd Börzsönyi–Kustár 2003, 170.

16 Dr. Aranyos Zoltán, Nagy Antal Mihály, Nagy Antalné Kulcsár Erzsébet és Kustár Péter, akinek a Krónikák két könyvéhez írt magyarázata végül nem került bele a kiadványba.

17 Börzsönyi József: A colometria haszna az írásmagyarázatban Frans Breukelman alapján. Dr. Módis Lászlóra emlékezve születésének 100. évfordulóján, In: Kustár Zoltán (szerk.): „Mint folyóvíz mellé ültetett fa...” – Emlékkötet dr. Módis László professzor századik születésnapjának tiszteletére. Debrecen, 2003, 21–36, ebben: 21–22.

bibliai héber nyelv tudományos kutatása a bibliai gondolkozásmód, s így Isten üzenete megértésének is legígéretesebb eszköze.¹⁸ Módszere történeti-kritikai volt, ám a bibliai szakaszok datálásának kérdésében csak akkor fogadta el a korai zsidó és keresztyén hagyománnyal vagy a bibliai címfeliratokkal szembehelyezkedő megállapításokat, ha azokat megdönthetetlennek tűnő bizonyítékok támasztották alá; ahol ez nézete szerint nem érvényesült, a szövegek datálásának és előállításának kérdését inkább nyitva hagyta, és igyekezett az eltérő álláspontokat elfogulatlanul az olvasók elé tárni. Teológiájában központi szerepet játszott Istennek és népének szövetsége; ez a föderációs teológia tette lehetővé számára, hogy az Ó- és Újszövetséget egységben lássa, s hogy minden teológiai problémát a teljes Szentírás összefüggésében vizsgáljon.¹⁹

Egyre gyarapodó közegyházi elfoglaltságai miatt professzorként nézeteit inkább a szemináriumi beszélgetések keretében, szűkebb tanítványai körével tudta megosztani. Kiváló pedagógusként fel tudta kelteni hallgatói érdeklődését az Ószövetség iránt, és elkötelezett tanítványokat tudott maga köré gyűjteni. Egykori szeminaristái közül többen lettek Ószövetség-kutatóként maguk is teológiai oktatók (dr. Börzsönyi József, dr. Kustár Péter, dr. Nagy Antal Mihály).

Válogatott írásai

Tanulmányok, monográfiák, jegyzetek

- Zakariás próféta és könyve, ThSz 7 (1931)/6–8 (1932)/1, 308–362., 8 (1932)/2–6, 387–404. = Zakariás próféta és könyve, Debrecen, 1932 (Theologiai Tanulmányok, 19).
- Rövid bibliai héber nyelvtan, Debrecen, 1933 (Theologiai tanulmányok, 31).
- Az ószövetségi vallás történet rendszere. A losonci ref. teol. szeminárium hallgatói számára, Losonc, 1933.
- Izrael és Júda rövid története. Főiskolai jegyzet, sokszorosította a Teológia Önképző Köre, Losonc, 1935.
- Dániel próféta és könyve. 7–8. fejezet magyarázata, Losonc, 1935 (kéziratos jegyzet).
- Jegyzetek a Biblia első fejezetéhez, ThSz 12 (1936)/1, 311–316.
- Haggeus próféta és könyve, ThSz 16 (1940)/1, 243–268., 16 (1940)/2, 285–312. = Haggeus próféta és könyve, Debrecen, 1940 (Theologiai tanulmányok, 63).
- Az Ószövetség magyar nyelvű fordításának néhány kérdése. Székfoglaló értekezés, RE 17 (1965)/2, 30–33.

¹⁸ Börzsönyi József 1972, 202.

¹⁹ Bartha Tibor 1968, 258.

- Hit, tudás és szolgálat. Dékáni székfoglaló beszéd, RE 18 (1966)/11, 241–243.
- Az Ószövetség nyelve, gondolkodása és irodalomtörténeti vonatkozásai, In: Jubileumi Kommentár. A Szentírás magyarázata, Budapest, 1972, 65–78. (Csak az átdolgozás előtti verzióban)
- A Zsoltárok könyvének magyarázata, In: Jubileumi Kommentár. A Szentírás magyarázata, Budapest, 1972, 533–584. (Csak az átdolgozás előtti verzióban)
- Ezékiel könyvének magyarázata, In: Jubileumi Kommentár. A Szentírás magyarázata, Budapest, 1972, 737–778. (Csak az átdolgozás előtti verzióban)
- Haggeus könyvének magyarázata, In: Jubileumi Kommentár. A Szentírás magyarázata, Budapest, 1972, 853–856. (Csak az átdolgozás előtti verzióban)
- Zakariás könyvének magyarázata, In: Jubileumi Kommentár. A Szentírás magyarázata, Budapest, 1972, 857–870. (Csak az átdolgozás előtti verzióban)
- Malakiás könyvének magyarázata, In: Jubileumi Kommentár. A Szentírás magyarázata, Budapest, 1972, 871–874. = Jubileumi Kommentár. A Szentírás magyarázata [átdolgozott kiadás], II. kötet, Budapest, 1995, 928–931.

Recenziók

- Domján János: A Deuteronomium kultuszi törvényei (Budapest, 1932), ThSz 8 (1932)/2–6, 539.
- Takáts Ernő: Bosszúálló-e az ószövetség Istene? (Budapest, 1931), ThSz 8 (1932)/2–6, 539.
- Tóth Lajos: Ószövetségi bevezetés. Theologiai kézikönyvek. 1. (Pápa, 1933), ThSz 9 (1933)/1–2, 64.
- Zsiros József: Der kultische Charakter des sogenanntes Deboraliedes (Sárospatak, 1932), ThSz 9 (1933)/5–8, 224–225.
- Mannheim Mór–Grósz Ernő: Héber-magyar szótár (Debrecen, 1935), ThSz 12 (1936)/1, 325–326.
- Ludendorff E. u. M.: Das grosse Entsetzen – die Bibel ist nicht Gottes Wort! (München, 1936), ThSz 13 (1937)/1–2, 29–30.
- Möller, Wilhelm: Einleitung in das Alte Testament (Zwickau, 1934), ThSz 13 (1937)/1–2, 32.
- Procks, Otto: Das Bekenntniss im Alten Testament. Theologia militans 8. (Leipzig, 1928), ThSz 13 (1937)/1–2, 32–33.
- Oepke, Albrecht: Der Mithus, Rosenbergbetrachtungen (Leipzig, 1935), ThSz 13 (1937)/1–2, 34.
- Török István: Az Ószövetség értékelése (Pápa, 1936), ThSz 13 (1937)/1–2, 35–36.
- Begrich, Joachim–Doerne, Martin: Das Alte Testament in der christlichen Predigt (Dresden–Leipzig, 1936), ThSz 13 (1937)/3–4, 76–77.
- Zajti Ferenc: Zsidó volt-e Krisztus? A semitizmus és skythizmus nagy harca (Budapest, 1937), ThSz 14 (1938)/3, 221–222.
- Galling, Kurt: Biblisches Reallexikon. Handbuch zum Alten Testament (Tübingen, 1937), ThSz 15 (1939)/1, 42.

- Varga Zsigmond: Bibliai vallástörténet. I. Bevezetés a bibliai vallástörténetbe. Az ószövetségi vallás története (Debrecen, 1938), ThSz 15 (1939)/1, 42–45.
- Csekey Sándor: Amós próféta könyve (Budapest, 1939), ThSz 16 (1940)/2, 319–320.
- Pap László: Az izraelita újévünnepe (Pápa, 1939), ThSz 16 (1940)/3, 650.
- Újabb ószövetségi irodalmunk, ThSz 17 (1941)/1, 115–120.
- Tunyogi Csapó András: Az ószövetségi áldozat. Klly. Csikesz Sándor Emlékkönyvek. 2. kötet (Debrecen, 1941), ThSz 18 (1942)/1, 182.
- Pálfy Miklós: Héber nyelv- és gyakorló könyv (Budapest, 1964), ThSz ú.f. 7 (1964)/11–12, 386–387.